

PAULINA OLECHOWSKA
AKCESJA POLSKI DO UNII EUROPEJSKIEJ
NA ŁAMACH PRASY REGIONALNEJ ZIEM ZACHODNICH

WYDAWNICTWO NAUKOWE UNIwersytetu SZCZECIŃSKIEGO,
SZCZECIN 2012, ss. 284

Recenzowana książka już na pierwszy rzut oka sprawia wrażenie niezwykle solidnie i starannie przygotowanej, erudycyjnej i o bogatej treści merytorycznej pracy naukowej, a jej lektura utwierdza mnie w tym przekonaniu. Została ona przygotowana z wielką sumiennością i rzetelnością, zarówno pod względem merytorycznym, metodologicznym, warsztatowym, jak i językowym. Na podkreślenie zasługuje nie tylko bogactwo treści zawartych w sześciu obszernych rozdziałach, podzielonych na wiele adekwatnych podrozdziałów, ale przede wszystkim jej aspekty teoretyczne i empiryczne, które, obok walorów poznawczych, stanowią ową naukową wartość dodaną i wkład Autorki w rozwój nauk społecznych, a zwłaszcza takich dyscyplin, jak politologia, socjologia, medioznawstwo oraz stosunki międzynarodowe. Nie ulega bowiem wątpliwości, że jest to praca o interdyscyplinarnym charakterze, co znacznie wzmacnia jej potencjał deskryptywny i eksplanacyjny. Jest udaną próbą pokazania procesu akcesji Polski do Unii Europejskiej w świetle prasy regionalnej, czyli gazet i czasopism, które swoim zasięgiem obejmują obszar zachodniej Polski, określanej jako Ziemia Zachodnia. Publikacja ta w szerokim zakresie i ujęciu przybliży czytelnikowi skomplikowany i trudny proces poszerzania Unii Europejskiej o Polskę i rolę, jaką odegrała prasa regionalna Ziemi Zachodniej w inicjowaniu dyskusji na tematy europejskie i pokazywaniu potencjalnych korzyści i strat wynikających z akcesji.

Badaniami objęte zostały lata 2002–2004, kiedy to była prowadzona ogólnopolska rządowa kampania przed referendum akcesyjnym oraz kampania informacyjno-edukacyjna na temat skutków i różnych aspektów członkostwa

Polski w Unii Europejskiej. Jak podkreśla Autorka, komunikacja polityczna na łamach prasy regionalnej miała na celu osiągnięcie pozytywnego wyniku w referendum akcesyjnym i temu zadaniu podporządkowane były wszystkie działania. Pomimo wielu starań różnych redakcji, odczuwało się jednak deficyt rzetelnej i pogłębionej informacji o Unii Europejskiej i prowadzonych przez nią politykach. Nadmiar euroentuzjastycznych komentarzy czasami wywoływał reakcje odwrotne od zamierzonych – wzmacniały się bowiem tendencje eurosceptyczne i przekonanie o niewielkich korzyściach płynących z integracji.

Recenzowana książka pokazuje, jak wielkie emocje i zróżnicowane postawy społeczne towarzyszyły akcesji Polski do Unii Europejskiej – od wielkiego entuzjazmu do otwartej wrogości. Badania przeprowadzone przez Autorkę pokazują, że mieszkańcy szeroko rozumianej Polski Zachodniej w przeważającej większości opowiedzieli się – mimo różnych obaw – za wejściem Polski do Unii Europejskiej.

Podjęta przez Autorkę problematyka, choć nie jest dziewiczą, bo badania nad nią trwają już od 1989 roku, to wciąż należy do mało zbadanej przez nauki społeczne. Trzeba przyznać rację Paulinie Olechowskiej, która pisze, że badania zawartości prasy w kontekście akcesji i członkostwa Polski w Unii Europejskiej znajdują się wciąż w fazie rozwojowej (s. 14). Nie ulega też wątpliwości, że recenzowana praca będzie stanowić swoisty akcelerator do podejmowania dalszych, pogłębionych badań nad rolą prasy i mediów regionalnych i centralnych w procesie integracji Polski z Unią Europejską. Sprzyjać temu będzie z pewnością zbliżający się jubileusz dziesięciolecia akcesji Polski do Unii Europejskiej.

Jak zaznacza Paulina Olechowska, przedmiotem jej badań, których wyniki prezentuje na łamach recenzowanej pracy, była analiza zawartości prasy trzynastu regionalnych dzienników województw: zachodniopomorskiego, lubuskiego i dolnośląskiego (s. 7–8). Natomiast ich celem było ustalenie znaczenia i roli prasy regionalnej w procesie akcesji Polski do Unii Europejskiej (s. 7).

W recenzowanej pracy Autorka próbuje odpowiedzieć na wiele pytań i stara się zweryfikować liczne hipotezy badawcze. Wśród nich m.in.:

- po pierwsze, że prasa regionalna Ziem Zachodnich odegrała istotną rolę w procesie szerzenia treści prointegracyjnych w czasie kampanii informacyjnej Polski do Unii Europejskiej;
- po drugie, że podczas kampanii informacyjnej w sprawie akcesji Polski do UE, aby przekonać obywateli do podjęcia odpowiedniej decyzji wyborczej, posługiwano się głównie argumentami ekonomicznymi;

- po trzecie, że kampania informacyjna w sprawie akcesji Polski do UE została zdominowana przez reprezentantów szeroko rozumianej polityki, przy wyraźnym braku wypowiedzi przedstawicieli np. organizacji pozarządowych;
- po czwarte, że liczba i częstotliwość publikacji prasowych o Unii Europejskiej była w dużym stopniu zależna od kalendarza głównych wydarzeń politycznych w stosunkach Polska–Unia Europejska;
- po piąte, że stosunki polsko-niemieckie stanowiły istotny element dyskusji na temat korzyści przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Ta ostatnia hipoteza wydaje się być szczególnie nowatorską, pokazuje bowiem bezpośrednią i pośrednią rolę RFN w procesie akcesji Polski do Unii Europejskiej, a zarazem jej znaczenie dla procesu pojednania i kształtowania się pozytywnych stosunków polsko-niemieckich. Autorka trafnie zauważa, że: *wspólna granica przestała dzielić, a polsko-niemieckie sąsiedztwo i współdziałanie odegrało znaczącą rolę w perspektywie jednoczącej się Europy* (s. 157).

Postawionemu, niezwykle ambitnemu celowi badań, który jest przedmiotem analizy w recenzowanej książce, odpowiada jej tytuł i przyjęta przez Autorkę konstrukcja pracy, która składa się z sześciu rozdziałów. Rozdział pierwszy to wprowadzenie do całości rozważań. Zostały tutaj omówione główne założenia krajowej strategii informacyjnej w sprawie akcesji Polski do Unii Europejskiej oraz zaprezentowane założenia i cele *Programu informowania społeczeństwa (PIS)*, jego odbiorcy oraz główni uczestnicy i partnerzy kampanii referendalnej, ze szczególnym uwzględnieniem środków masowego przekazu, w tym głównie prasy regionalnej.

Rozdział drugi przedstawia teoretyczne aspekty komunikacji społecznej, ze szczególnym uwzględnieniem komunikacji politycznej oraz roli prasy regionalnej w systemie polskiego komunikowania politycznego. W syntetycznym ujęciu zaprezentowano współczesne teorie badań prasoznawczych oraz przedstawiono główne techniki badawcze, do których należy analiza zawartości i treści materiałów.

Rozdział trzeci, zatytułowany *Akcesja Polski do Unii Europejskiej w prasie regionalnej województwa zachodniopomorskiego*, należy chyba do najbardziej ciekawych w recenzowanej pracy. Autorka przedstawia tutaj wyniki własnych badań. Ukazuje różne regionalne ugrupowania polityczne i ich udział w kampanii referendalnej oraz ich stanowiska wobec akcesji Polski do Unii Europejskiej. Ponadto analizuje rolę stosunków polsko-niemieckich w debacie na temat przystąpienia Polski do Unii Europejskiej oraz wpływ zachodniopo-

morskich dzienników na kształtowanie się postaw mieszkańców tego regionu wobec Unii Europejskiej.

Bardzo ciekawy jest również rozdział czwarty, zatytułowany *Polska droga do Unii Europejskiej i jej odzwierciedlenie w dziennikach regionalnych województwa lubuskiego*. Autorka przedstawia tutaj argumenty lubuskich przeciwników i zwolenników wstąpienia Polski do Unii Europejskiej oraz ukazuje jej obraz w ich oczach przed i po referendum unijnym. Bardzo ciekawy jest tutaj podrozdział poświęcony RFN, która oficjalnie głosiła wówczas, że jest „adwokatem” polskich starań o członkostwo w Unii Europejskiej.

Podobny charakter ma rozdział piąty, przedstawiający obraz starań Polski o członkostwo w Unii Europejskiej w dolnośląskich dziennikach regionalnych.

W rozdziale szóstym, zatytułowanym *Analiza porównawcza kampanii informacyjnej na łamach prasy regionalnej Ziemi Zachodnich*, Paulina Olechowska w sposób profesjonalny i perfekcyjny przeprowadza szczegółową analizę porównawczą obrazu starań Polski o członkostwo w Unii Europejskiej, który wyłania się ze szpalt kilkunastu regionalnych dzienników, ukazujących się wówczas w województwach zachodniopomorski, lubuskim i dolnośląskim.

Autorka stawia wiele ciekawych pytań i hipotez badawczych, na które próbuje znaleźć wyczerpujące odpowiedzi, zarówno w aspekcie teoretycznym, jak i utylitarnym. Są one logiczne, klarowne i przede wszystkim erudycyjne, oparte na szerokich podstawach źródłowych oraz poprzedzone wnikliwą analizą adekwatnych danych i faktów. Na przykład udowadnia hipotezę, że liczba publikacji prasowych o tematyce unijnej była skorelowana z kalendarzem ważnych wydarzeń w stosunkach między Polską a Unią Europejską, a w latach 2002–2004 były to m.in.: zamknięcie negocjacji akcesyjnych Polski z Unią w grudniu 2002 roku, podpisanie traktatu akcesyjnego w kwietniu 2003 roku oraz referendum akcesyjne w czerwcu tegoż roku. Przedstawione dowody Autorki przekonują co do trafności kolejnej hipotezy, mówiącej, że: *w czasie kampanii informacyjnej dotyczącej akcesji Polski do UE wykorzystywano przede wszystkim argumenty ekonomicznych korzyści przystąpienia Polski do UE – tematyka gospodarczo-ekonomiczna stanowiła ogółem niemal 30% przebadanego materiału badawczego. Zdecydowaną większość stanowiły tu publikacje poświęcone tematyce rolnej, swobodom gospodarczym, funduszom przedakcesyjnym SAPARD, polityce regionalnej UE oraz funduszom przedakcesyjnym*. Bardzo ciekawa, zasługująca na uwagę, znakomicie udokumentowana i uzasadniona merytorycznie przez Autorkę jest też teza, że *stosunki polsko-niemieckie stanowiły istotny element prowadzonej w regionalnych gazetach*

dyskusji na temat przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Widać wyraźnie, że Autorka recenzowanej pracy posiada wręcz wyjątkowe umiejętności dedukcji i uogólniania analizowanej materii. Na podstawie przeanalizowanych materiałów formułuje obiektywne oceny i konkretne wnioski o charakterze teoretycznym i pragmatycznym oraz o dużym znaczeniu utylitarnym. Na przykład, bardzo krytycznie ocenia prasę regionalną Ziemi Zachodnich i dziennikarzy, jeśli idzie o sposób komentowania i omawiania integracji europejskiej oraz skutków akcesji Polski do Unii Europejskiej. Stwierdza m.in., że: *przedstawiony w mediach obraz akcesji Polski do UE był niepełny, fragmentaryczny, często nawet tendencyjny. Niektóre wydarzenia były w gazetach zarysowane mocniej, niektóre słabiej, a niektóre w ogóle pominięto. Czasami wydarzenia były zniekształcone – siłą rzeczy muszą być przecież uproszczone, skrótkowe, pozbawione pełnego kontekstu i zabarwione poglądami redakcji lub dziennikarza. (...) Informacje były bardzo ogólnikowe. (...) brakowało całościowego obrazu tego, czego mogliśmy się spodziewać po rozszerzeniu UE w 2004 roku. Wydaje się, iż dziennikom regionalnym w analizowanym okresie nie udało się wypracować własnego sposobu mówienia o Unii. (...) Niekiedy trudno się oprzeć wrażeniu, że autorom artykułów o Unii Europejskiej brakowało nie tylko wiedzy o toku prac przygotowawczych do integracji, ale również umiejętności wyciągania sensownych wniosków, czynienia trafnych spostrzeżeń czy choćby zakończenia tekstu jakąś celną konkluzją.*

Należy też zgodzić się z wnioskiem końcowym, do którego dochodzi Autorka w recenzowanej pracy, a mianowicie, że nadal – chcąc budować społeczeństwo obywatelskie – istnieje potrzeba: *prowadzenia prac badawczych poświęconych analizie komunikacji politycznej na wszystkich jej poziomach ze względu na środki masowego przekazu (prasa, radio, telewizja i Internet), ich zasięgu (media krajowe, regionalne i lokalne), aktorów politycznych (indywidualnych i zbiorowych) oraz obywateli.*

Konkludując, chciałbym raz jeszcze podkreślić, że praca Pauliny Olechowskiej to oryginalne, pionierskie, o interdyscyplinarnym charakterze dzieło naukowe, opracowane na szerokiej bazie źródłowej, którą stanowią dokumenty publikowane, literatura zwarta oraz artykuły i studia naukowe, a przede wszystkim olbrzymi materiał prasowy, czyli gazety regionalne, ukazujące się na terytorium województw zachodniopomorskiego, lubuskiego i dolnośląskiego, w sumie trzynaście dzienników.

Autorka wykorzystała też liczne dokumenty z Kancelarii Sejmu i Senatu oraz byłego Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej. Przeanalizowała wiele dokumentów znajdujących się w Zachodniopomorskim Centrum Informacji Europejskiej oraz materiały z wielu ośrodków badania opinii publicznej.

Przeprowadziła też wywiady z redaktorami i autorami tekstów prasowych oraz członkami zespołów redakcyjnych poszczególnych gazet. Dzięki temu powstała ciekawa monografia, do której warto, a nawet należy zajrzeć i którą warto przestudiować.

Józef M. Fiszer